

ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ

เตี่ยเซ้น ขาวสำอางค์

วันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๒

คำนำ

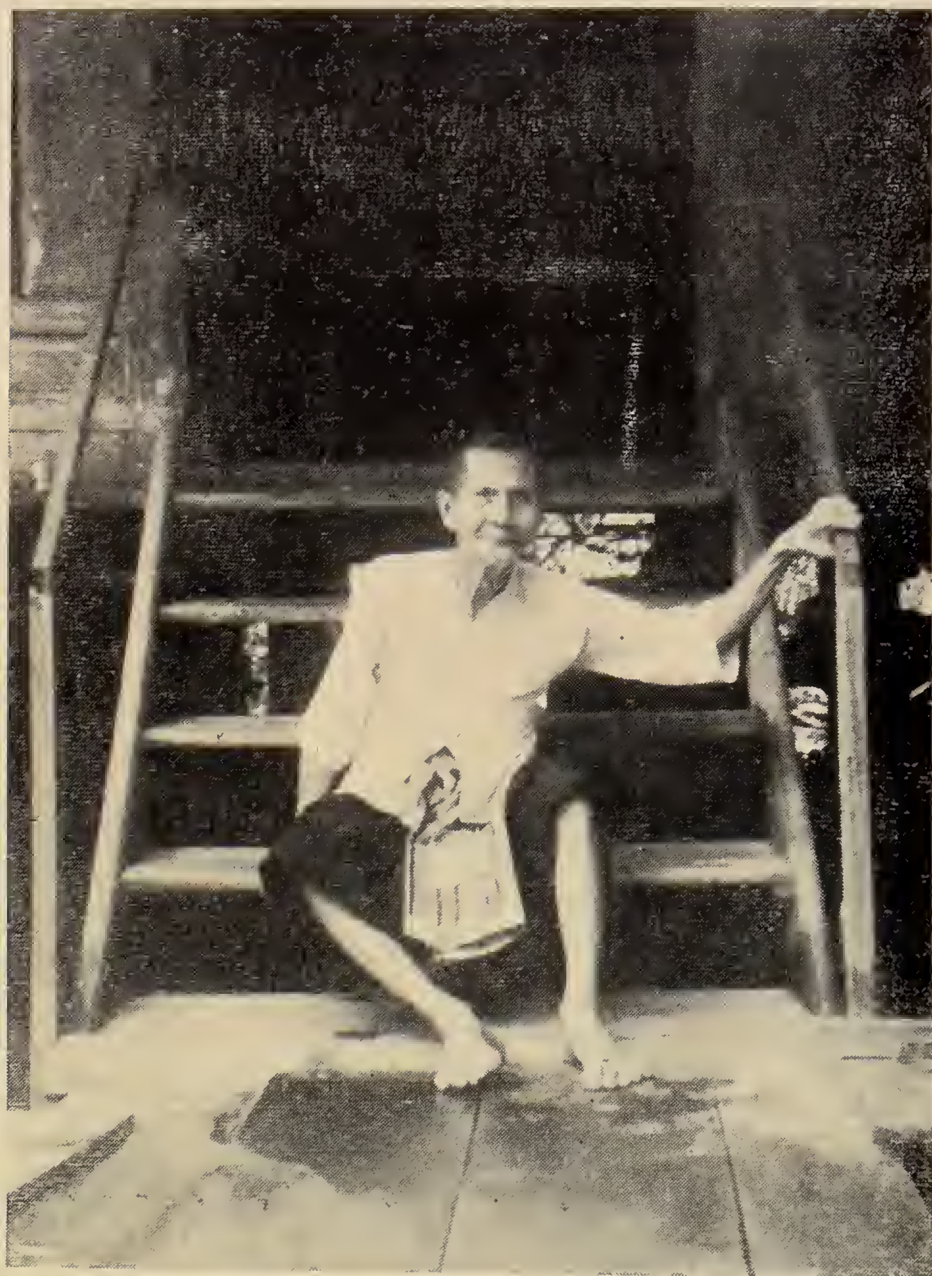
ถึงวันที่ร่างของเตี่ยเซ้นจะจากพวกเราไปแล้ว ไม่อยากจะให้ถึงวันนี้ เพราะถึงแม้วิญญาณของเตี่ย จะจากเราไปนานแล้วก็ตาม แต่ความรู้สึกที่เรามีอยู่คล้าย ๆ กับว่าเตี่ยยังอยู่กับเรา คอยให้ความคุ้มครอง และความอบอุ่นใจแก่เรา แต่บัดนี้จะไม่มีร่าง........ไม่มีวิญญาณของเตี่ยอีกแล้ว ด้วยความอาลัยในการสูญเสียครั้งนี้ บันดาลให้เราเกิดแรงใจในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา เพื่อความระลึกถึง และเพื่อเตือนความทรงจำ ที่เราเคยมีต่อเตี่ยเซ้น....

หนังสือเล่มนี้อาจจะไม่สมเกียรตินัก เพราะเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้จัดทำหนังสือ แต่ก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะช่วยทำให้ท่านระลึกถึงอดีตที่มีต่อเตี่ยเซ้นได้บ้าง ไม่มากก็น้อย.

หากหนังสือเล่มนี้ จะเกิดประโยชน์เป็นบุญกุศลมากน้อยประการใด ขอให้บุญกุศลนั้นดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของเตี่ยเซ้น ขาวสำอางค์ จงประสพผลบุญ ได้เสวยสุข ในสัมปรายภพตามความประสงค์ ของพวกเราทุกประการเทอญ.

ผิน ขาวสำอางค์

เจ้าภาพ

ชาตะ : วันอาทิตย์ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๔

มรณะ : วันพุธที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑

สิริอายุได้ ๘๖ ปี ๖ เดือน ๒๙ วัน

งานทำบุญครบรอบวันเกิด (เมื่ออายุได้ ๘๐ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔)

ลูก... ....

หลาน........

อาบน้ำ : สงกรานต์

วาระสุดท้ายของชีวิต : ๓ เมษายน ๒๕๑๑

ประวัติ

เตี่ยเซ้น เป็นบุตรนายขาว และนางอยู่ ขาวสำอางค์ เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๔ เตี่ยมีพี่น้องอยู่ด้วยกัน ๑๐ คน คือ ลุงหลิม, ลุงย้อย, ลุงลี้, ลุงเต๋ง, ป้าสร้อย, ป้าปุ้ย, ป้าส้ม, ป้าทิม และอาโบ้ สำหรับเตี่ยมีบุตรและธิดาอันเกิดจาก คุณแม่แหว็ด รวม ๗ คน เรียงตามลำดับดังนี้คือ....

๑. นายเตี่ยง ขาวสำอางค์

๒. นายเตี๊ยม ขาวสำอางค์ (วายชมม์)

๓. นายนิล ขาวสำอางค์

๔. นางซื้อ เพียรพิทักษ์ ภรรยานายสง่า เพียรพิทักษ์

๕. นายเพชร ขาวสำอางค์

๖. นายผิน ขาวสำอางค์

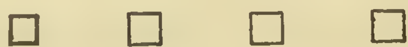
๗. นางเชื่อม ปานเจริญ ภรรยานายสำเนียง ปานเจริญ

เตี่ยเป็นคนสามพรานที่มีชาวบ้านนับหน้าถือตามากคนหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากเมื่อตอนหนุ่ม ๆ เตี่ยเคยได้รับเลือก ให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสามพราน อำเภอท่าตลาด ครั้นพอย่างเข้าสู่วัยกลางคน เตี่ยก็ลาออกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นเตี่ยก็เริ่มประกอบอาชีพอย่างจริงจัง กล่าวคือ นอกจากทำสวนแล้ว ยังเดินเรือข้าว (ค้าข้าว) อีกด้วย เมื่อเลิกจากการเดินเรือข้าว ก็หันมาตั้งโรงหีบอ้อยที่บ้านบางม่วง ท้ายสุดเตี่ยก็ได้มายกสวนปลูกส้มโออยู่ที่บ้านขาวสำอางค์ และที่บ้านขาวสำอางค์นี่แหละเป็นสถานที่ที่ท่านเดินทางไปสู่มุมสงบ.

นอกจากการประกอบอาชีพดังกล่าวแล้ว เตี่ยยังเป็นหัวหน้าวงมโหรี หรือวงดนตรีไทยอีกด้วย โดยท่านได้หัดให้ลูก ๆ ผู้ชายทุกคนเล่นเครื่องดนตรีเป็น นับตั้งแต่ ฉิ่ง, ฉาบ ระนาด. ซออู้, ซอด้วง, ขิม นอกจากพวกลูก ๆ แล้วก็ยังมีหลาน ๆ และผู้สนิทชิดเชื้อ ที่เข้ามาร่วมวงด้วย เมื่อถึงเวลาเย็นค่ำ เรามักจะมานั่งล้อมวงซ้อมดนตรีกัน บ้านของเราซึ่งเป็นบ้านแบบไทยอยู่แล้ว จึงเต็มไปด้วยบรรยากาศแบบไทย ๆ ยิ่งขึ้น

พูดถึงการทำบุญสุนทานแล้ว เตี่ยมักจะขาดไม่ได้ ทุกวันพระแปดค่ำ เตี่ยจะไปทำบุญที่วัดเสมอ.... ทอดผ้าป่า, ทอดกฐิน หรือฝังลูกนิมิตร วัดไหนขอให้บอกเถอะเตี่ยไม่เคยขัด และจะไปร่วมด้วยเสมอ แม้จะไกลถึงวัดบอนใหญ่ วัดดอนยายหอม, วัดโพธิ์หัก เตี่ยก็ไป.......

น่าเสียดายที่เตี่ยมาจากพวกเราไปเสียแล้ว อย่างไม่มีวันกลับ ท่านหลับตาสิ้นลมหายใจไปสู่ความสุขแล้ว เมื่อวันพุธที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑ สิริอายุได้ ๘๖ ปี ๖ เดือนกับ ๒๙ วัน

"จากดวงวิญญาณกิ่ง"

สามเมษาลาแล้วหลานแก้วเอ๋ย
แต่ก่อนเคยร่วมรักสมัครสมาน
ต่อแต่นี้ชีวี 'กิ่ง' คงแหลกราน
ด้วยประหารศรทรงขององค์ยม.

ดวงจิตดับวับหวิวปลิวจากร่าง
กิ่งอ้างว้างวิญญาพาขื่นขม
ไม่อยากไกลจำไกลให้ระทม
ต้องตรอมตรมโศกาน้ำตานอง

เป็นห่วงหลังครั้งอยู่พอรู้ที่
ว่าทำดีทำไว้ให้ชนผอง
เขาว่าดีเราก็เด่นเป็นที่ปอง
ไม่อยากลองทำบ้างหรืออย่างไร

เรื่องทำชั่วนั้นง่ายนักกิ่งจักบอก
ทั้งไพ่ป๊อกถั่วโป ไฮโลไหม
อีกเหล้ายากัญชาหาเอาไป
ไม่บัลลัยเชิญมา ด่าว่ากิ่ง

โอ้หลานรักกิ่งจักลาเจ้าไปก่อน
อย่าอาวรณ์ โหยให้ใจลุ่มหลง
อันสังขาร์วิญญาหามั่นคง
มิยืนยงคงอยู่ตลอดกาล

ถึงเรือนร่างจากไปในภพนี้
วิญญาณมีก๋งจะอยู่คู่กับหลาน
เมื่อหลานสุข ก๋งสุข ทุกวันวาร
หากภัยพาลแผ้วพาล ขอรานรอน

บัดนี้แล้วสิหนากายาก๋ง
เป็นผุยผงเพลิงผลาญมิผันผ่อน
ไล้สังขารไล้วิญญาณให้อาวรณ์
ก๋งขอจรสู่แคว้นแดนสุขาวดี

ด้วยความระลึกถึง

จากหลาน

ผดุง ขาวสำอางค์

: คุณประโยชน์ จากหนังสือเล่มนี้ หากจะมีอยู่บ้าง ขออนิสงส์นั้นจงเป็นปัจจัย ให้ก๋งเซ้น ขาวสำอางค์ ผู้ล่วงลับ ได้ประสพแต่ความเกษมสุขในสัมปรายภพ สมดังเจตนาทุกประการเทอญ........

"ความหลัง"

จาก "หลาน"

วันเวลาล่วงเลยไปทุกขณะ ไม่มีใครที่จะเรียกร้องเวลาที่ผ่านพ้นไป ให้กลับคืนมาได้ ฉันใดก็ฉันนั้น สังขารมนุษย์ย่อมแก่ชรา ลงไปทุกขณะ จากไร้เดียงสา ไร้มารยา เข้าสู่วัยรุ่น หนุ่มฉกรรจ์ และในที่สุดก็เข้าสู่วัยชรา และในที่สุดของความชรา ก็คือ "ความตาย" แต่บางคนชีวิตอาจล่วงพ้นไม่ได้ถึงความชรา ก็ด่วนตายเสียก่อน นี่ก็เป็นเรื่องของกรรม.... พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า "ทหาราปี่ จเย วุฑฺฒา" ซึ่งมีความหมายว่า "บุคคลผู้ใดหนุ่มและแก่ พาลหรือปราชญ์ มีทรัพย์และไร้ทรัพย์ก็ดี" ล้วนมีมัจจุภัยเป็นเบื้องหน้าสิ้นทั้งนั้น มีครุวนา ดุจภาชนะดินที่นายช่างหม้อกระทำ จึงจะเล็กใหญ่ ดิบสุก ประการใดก็คงจะมีเภทนะธรรม คือ แตกทำลายเป็นที่สุด ก็เหมือนดังชีวิตแห่งสรรพสัตว์ทั้งหลายที่มีความตายเป็นที่สุดดุจกัน"

อันว่าสังขารมนุษย์ มิได้เที่ยงแท้ เป็นธรรมดาของโลก มีสภาวะเกิดและประลัยอยู่เป็นนิตย์.... บัดนี้สังขารและวิญญาณของก๋งเซ้นอันปกติ ได้จากพวกเราไปแล้ว โดยไม่อาจเรียกคืนกลับมาได้อีก ท่านจากไปท่ามกลางความเศร้าโศก และอาลัยรักของบรรดาลูก ๆ หลาน ๆ ซึ่งไม่ปรารถนาที่จะให้ท่านจากไปเพราะความหลังที่ท่านมีต่อพวกเราแต่ละคนประทับใจจนมิอาจลืมได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อได้ทราบว่าจะพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพก๋ง ข้าพเจ้าจึงอดที่จะเขียนระบาย

ความรู้สึก (ของหลานคนหนึ่ง ซึ่งอาจะเป็นตัวแทนของหลานอีกหลายๆ คน) ที่มีต่อก๋งมิได้

ราว พ.ศ. ๒๔๙๕ ณ. บ้านขาวลำอางค์ มีเด็กชายเล็ก ๆ รุ่นราวคราวเดียวกัน ๓ คน ซึ่งก๋งเรียกว่า "ไอ้เล็ก" "ไอ้ดุ" "ไอ้โมทย์" คนที่เกเรมากที่สุดก็คือ "ไอ้เล็ก" ในอดีต แต่ปัจจุบันก็คือ ร.ท.วิจารณ์ ปานเจริญ ไอ้เล็กของก๋ง ซึ่งเป็นบุคคลที่ก๋งรักมากที่สุดเช่นกัน บางครั้งความเกเรของหลานทั้งสามทำให้ก๋งโกรธ และคว้าไม้เรียวไล่ตีจนต้องพากันวิ่งหนีไปสวน แต่พอตกเย็นความโกรธของก๋งก็หายไปสิ้น และท่านก็จะไปเรียกพวกเราให้กินข้าว เมื่ออิ่มหนำสำราญดีแล้วพวกเราและหลาน ๆ อีก ๒-๓ คน ก็จะนั่งล้อมวงรอบตัวก๋ง ต่างพากันประจบประแจงก๋ง โดยการแข่งกันตำหมากให้ก๋ง เพื่อให้ท่านเล่านิทานให้ฟัง ซึ่งท่านก็เล่าให้ฟังทุกคืนไป มีทั้งเรื่องจริงและโกหก ในเนื้อเรื่องมีทั้งผีสางเทวดา นางไม้ ฯลฯ ซึ่งพวกเราไม่เคยคร้านที่จะฟังเลยสักคืน....... แต่ต่อไปนี้ บรรยากาศเก่า ๆ เช่นนั้นมันจะไม่กลับมาหาเราอีกแล้วตราบชั่วชีวิต....

ภายใต้แสงตะเกียงอันริบหรี่ และควันไฟที่ซอดซอนมาตามประตูและหน้าต่าง ซึ่งเกิดจากการสุมกาบมะพร้าวของก๋งเพื่อไล่ยุง ข้าง ๆ ก๋งมีเชียนหมากทองเหลืองสมัยโบราณซึ่งจะหาได้ยากในสมัยนี้วางอยู่เพื่อรอรับใช้ก๋ง เช่นเดียวกับพวกเรา....

สำหรับนิทานที่ก๋งเล่ามีอยู่มาก จนเราไม่สามารถจะจำได้หมดทั้งนี้เนื่องด้วยพวกเรามีภาระกิจในการเรียนรัดตัวรวมทั้งกาลเวลามาพรากความทรงจำไปจากพวกเราด้วยแต่ถึงอย่างไร ข้าพเจ้าก็ยังจำนิทานที่ก๋งเคยเล่าได้บ้าง

เช่น นางสิบสอง (พระรถเมรี), ยายกับตา, นางมโนราห์, นางพิกุลทอง, สามปีรวย, พญากงพญาพาน, กระต่ายไม่มีหาง, จรเข้ไม่มีลิ้น, แม่เสือแม่โค (คาวี, หลวิชัย), ตาม่องล่าย, ศรีธนญชัย, นางขี้ตก, เสือมีลาย นอกจากนี้ก็ยังมีอีกหลายเรื่องนัก เรื่องที่กล่าวมานี้ข้าพเจ้าพอที่จะจำเนื้อเรื่องได้บ้าง แต่จะไม่นำมาเล่าในที่นี้ทั้งหมดจะขอนำมาเล่าเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่อง เสือมีลาย มีอยู่ว่า....

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ตั้งแต่ครั้งสัตว์ยังพูดภาษาคนได้ ยังมีชายยากจนคนหนึ่ง ชื่อตาเที้ยว (สมมุติ) ปกติตาเที้ยวเป็นคนขี้เกียจทำมาหากิน นานๆ จึงจะเข้าป่าตัดหวายมาขายเลี้ยงชีพคราวหนึ่ง ซึ่งตรงกับคำพังเพย ที่โบราณเปรียบไว้ว่าตำข้าวสารกรอกหม้อนั่นแหละไม่ผิด ตาเที้ยวทำเช่นนี้เรื่อยมาตั้งแต่ผมดำจนผมเข้าสู่สีขาว วันหนึ่งตาเที้ยวเข้าป่าตัดหวายไปขายเช่นเคย ขณะที่กำลังตัดหวายอยู่นั้น ก็มีเสือโคร่งตัวใหญ่ โผล่ออกมาจากที่ใดไม่ปรากฏ ตรงเข้ามาจะจับตาเที้ยวกินเป็นอาหารตาเที้ยวกลัวจนแทบสิ้นสติ แต่ด้วยสัญชาติญาณ แห่งความกลัวตายจึงคิดอุบายร้องตวาดเสือไปว่า "เฮ้ยไอ้เสือ มัวคิดแต่เรื่องจะกินจะตายไม่รู้ตัว ไม่รู้หรือว่า ใคร ๆ เขากลัวตายเตรียมหาทางช่วยตัวของตัวกันทั้งนั้น ถึงเอ็งจะกินข้า เอ็งก็จะอิ่มอยู่ได้ไม่นานนักหรอก! ประเดี๋ยวเอ็งก็จะต้องตายอย่างทรมาณ" เสือไม่เข้าใจคำพูดของตาเที้ยว จึงย้อนถามไปว่า "ทำไมข้าจะต้องตาย แล้วที่ว่าตายอย่างทรมาณนั้นน่ะเป็นอย่างไร ?" ตาเที้ยวแกกำลังทำเป็นตกใจร้องตะโกนไปวา "นี่เอ็งไปมุดหัวอยู่ที่ไหนหรือจึงไม่รู้ว่า ปีนี้น้ำจะท่วมฟ้า ปลาจะกินดาว ที่ข้ามาตัดหวายนี่ก็เพื่อจะเอาไปมัดเมียและลูกรวมทั้งตัวข้า ผูกโยงไว้ยังก้านไม้

สูง ๆ เพื่อหนีน้ำสัก ๒-๓ เดือน" "เจ้าหน้าโง่ ระวังเถอะไม่ช้าเอ็งก็จะต้องจมน้ำตาย ถ้าเอ็งกินข้าไปแล้ว ใครเล่าจะช่วยเอ็ง แต่ถ้าเอ็งไม่กินข้าข้าก็อาจจะช่วยโยงเอ็งไว้กับต้นไม้สูง ๆ เพื่อหนีน้ำก็ได้นะ" เมื่อเสือได้ฟังดังนั้น ด้วยความกลัวไม่ทันคิด จึงได้อ้อนวอนให้ตาเที้ยวมัดตัวมันโยงกับต้นไม้ไว้ ทีแรกตาเที้ยวทำแกล้งอิดออด แต่ภายหลังก็แกล้งทำเป็นจำใจช่วยเสือเพื่อให้ตัวไดรอดชีวิต ตาเที้ยวจึงนำหวายที่ตัดได้ มัดตัวเสือเสียจนแน่นเห็นว่าไม่มีทางดิ้นหลุดแล้ว ก็ใช้ไม้เฆี่ยนเสือเสียจนตัวลายพร้อยแทบขาดใจตาย แล้วตาเที้ยวก็รีบกลับบ้านมิได้หันกลับไปมองว่าเสือจะยังมีชีวิตอยู่หรือตายไปเสียแล้ว แต่นั้นมาเสือที่เกิดใหม่ก็มีลาย คงจะสืบเนื่องมาจากเสือที่ตาเที้ยวตีแล้วไม่ตายและนำไปแพร่พันธุ์เป็นแน่แท้.... เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ผู้มีปัญญาแม้จะอยู่ในที่คับขัน ย่อมแก้ปัญหาได้เสมอ

นอกจากนี้ที่ก๋งเล่าให้เราฟังยังมีอีกนับไม่ถ้วนซึ่งนับว่าความจำของก๋งเป็นเลิศทีเดียว ส่วนลีลาในการเล่านั้นสามารถเร้าใจผู้ฟังให้เกิดความสนุกสนานและปรารถนาที่จะติดตามต่อไปจนจบโดยไม่รู้สึกง่วง

นอกจากนิทานแล้วก๋งยังมีเพลงประกอบการละเล่นของเด็ก ๆ ที่ช่วยให้เกิดความสนุกสนานขึ้น บทเพลงนั้นมีอยู่มากมาย เป็นต้นว่าการจ้ำจี้มะเขือเปราะ เมื่อนึกถึงเพลงนี้แล้วให้รู้สึกขนลุกขึ้นมาทันทีเพราะเหมือนกับเสียงของก๋งดังแว่วมาในหู พร้อมกับเสียงหัวเราะเบา ๆ ว่า

" จ้ำจี้มะเขือเปราะ กระเทาะหน้าแว่น พายเรือออกแอ่น
กระทั่งต้นกุ่ม เห็นเด็กหนุ่มหนุ่ม ดีเนื้อดีใจ

ขอค้าขอไหม เย็บผ้ายายชี เขาโห่กาลี
เขาตีโหม่งครุ่ม ขยุ้มหน้ากอง นางสายบัวทอง
อาบน้ำท่าไหน ขาบน้ำท่าวัด เอาแป้งไหนผัด
เอากระจกไหนส่อง เยี่ยมเยี่ยมมองมอง นกขุนทองร้องวู้

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายเพลง เช่น:—

ชักส้าว

ชักส้าวเอย มะนาวโตงเตง ขุนนางมาเอง
จะมาเล่นชักส้าว ใครมือยาวสาวได้สาวเอา ใครมือสั้นเอาเถาวัลย์ต่อเข้า

ใครคด

ใครคด กันเน่ากันหนอน พระอินทร์ถือศร
ขี่ม้าไล่พั้น ดวงจันทร์ลั้นบ้อ ย้ยปั๋งยังเบี๊ยวเลี้ยวปู๊ด
ขี้พรูดแดงแจ๋ ขี้แร้ดากไหก ขี้ไก่เหม็นโฉ่

แมงมุม

แมงมุมเอย ขยุ้มหลังคา แมวกินปลา หมากัดกะโพ้งก้น

แม่ศรีสาวสะ

แม่ศรีเอย แม่ศรีสาวสะ ยกมือไหว้พระ
ว่าจะมีคนชม ขนคิ้วเจ้าก็ต่อ คอเจ้าก็กลม
ชักผ้าปิดนม ชมแม่ศรีเอย

แม่ศรีสาคร

แม่ศรีเอย แม่ศรีสาคร นมยานหน้าอ่อน
ผัวก็ร้างเจ้าไว้ อีกสองสามปี เจ้าจะมีผัวใหม่
เห็นใจเจ้าแล้ว แม่ทองศรีเอย.

จันทร์เจ้า

จันทร์เจ้า	ขอข้าวขอแกง	ขอแหวนทองแดง
ผูกมือน้องข้า	ขอช้างขอม้า	ให้น้องข้าขี่
ขอเก้าอี้	ให้น้องข้านั่ง	ขอเตียงตั้ง
ให้น้องข้านอน	ขอละคร	ให้น้องข้าดู
ขอยายชู	เลี้ยงน้องข้าเกิด	ของยายเกิด
เลี้ยงตัวข้าเอง		

นอกจากเพลงประกอบการเล่นแล้ว

ก็ยังมีปัญหาเบาสมองมาถามพวกเราอีก เช่น

อะไรเอ่ย ? — ต้นเท่าขาใบวาเดียว (ต้นกล้วย)

— ต้นเท่าครกใบปรกดิน (ต้นตระไคร้)

— ต้นเท่าแขนใบเล่นเลี้ยว (ต้นอ้อย)

— ต้นเท่าหวาย กระจายเท่าแม่น้ำ (แห)

— โต๊ะสามขา เจ้าพระยาขึ้นขี่
สวมหมวกกำมะหยี่ สูบบุหรี่ปุ๋ย ๆ (กาน้ำเดือด)

— มักกินเจ็บปาก มักอยากเจ็บจมูก
เอาตีนป้อนลูก เอาจมูกป้องปาก (แรดกินหนาม, หมู, ไก่, ช้าง,)

— เพชรฉลูมีหูที่ปาก เพชรฉลากมีปากที่ท้อง
เพชรฉล่องมีท้องมีหัว (กะทะหรือหม้อ, กบไสไม้, กุ้ง)

— รี ๆ เหมือนใบพลู ตรงกลางมีรู ข้าง ๆ มีขน (หูวัว)

— มู่ทู่โคนมีขน ใครทายก่อนอยู่ข้างล่าง ใครทายหลังอยู่ข้างบน (เขาวัว)

— ดำแล้วขาว ยาวแล้วสั้น มั่นแล้วคลอน (ผม,ตา,ฟัน,)

— สูงเทียมฟ้า ต่ำกว่าหญ้านิดเดียว (ภูเขา)

— เขียวชอุ่ม พุ่มไสว ไม่มีใบ มีแต่เม็ด (ฝน)

— ตีนหนึ่งเหยียบธรณี สองบี่กราวี ร้องก้องเวหา (กังหัน)

— ลูกสัปดนเล่นกับแม่ (ลูกกุญแจ)

— ต้นเท่าสายพาน ลูกมันยานโตงเตง (มะระ)

— ไม้หลักปั๊กอยู่ในหนอง ใครไปก็ต้อง ใครมาก็ต้อง(ไม้ควักปูน)

— ต้นสี่บาท พาดข้างรั้ว (ตำลึง)

— หนุ่มนุ่งขาว สาวนุ่งเขียว แก่ทีเดียวนุ่งแดง (พริก)

— มาจากเมืองจีน ตัดมือตัดตีน กินคนทั้งเป็น (เสื้อ, กางเกง)

— สี่สายยานโตงเตง ข้างนอกร้องเพลง ข้างในร้องไห้ (กล่อมเด็กในเปล)

— กินข้าวบน-ขี้ข้างล่าง กินข้าวล่างขี้ข้างบน (โม่,กบไสไม้)

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของอะไรเอ่ย ที่ก๋งเคยทายพวกเราเพื่อเป็นการฝึกสมองเท่านั้น อะไรเอ่ยของก๋งยังมีอีกมากนักจนยากแก่การ ที่จะจำให้หมดได้ จึงขอกล่าวไว้เพียงเท่านี้

หลายปีต่อมา สมาชิกในบ้าน "ขาวลำอางค์" ลดน้อยไปคนหนึ่งคนนั้นคือ "ไอ้เล็ก" ซึ่งจากก๋งและพวกเราไปเรียนต่อยังกรุงเทพ ฯ

ตั้งแต่ ป. ๕ (ม. ๑ สมัยก่อน) ซึ่งสร้างความคิดถึงให้ก๋งเป็นอันมาก ก๋งบ่นถึงอยู่ทุกวันว่า ไอ้เล็กมันตัวนิดเดียวไปอยู่กรุงเทพ ฯ จะลำบาก ใครจะเอาใจใส่ในเรื่องอาหาร แล้วใครจะพามันไปส่งโรงเรียน มันอยู่นี่ก๋งยังพายเรือส่งมันไปโรงเรียนทุกวัน กลางคืนมันก็นอนกับก๋ง ต่อไปนี้กว่ามันจะมานอนกับก๋งอีกก็คงจะนาน ๆ ครั้ง ก๋งคิดถึงมันจริง ๆ

ทุกครั้งที่ไอ้เล็กกลับบ้าน ก๋งจะมีใบหน้าแจ่มใสขึ้นและก๋งจะพายเรือไปคอยรับเสมอ แล้วก๋งก็จะจัดข้าวปลามาให้ไอ้เล็กกิน เมื่อเรียบร้อยแล้ว ก๋งก็จะถามทุกข์สุข จนไอ้เล็กตอบแทบไม่ทันทีเดียว ซึ่งในคืนวันนี้ก๋งจะนอนดึกเป็นพิเศษ แถมยังมีนิทานให้ฟังอีกด้วย ความรักที่ก๋งมีต่อไอ้เล็กมากมายนัก อาทิตย์ใดที่ไอ้เล็กไม่กลับท่านก็จะเตรียมผลไม้ที่เก็บได้จากสวน ใส่ชะลอมไปฝากไอ้เล็กถึงกรุงเทพ ฯ มากมายแทบจะขนไปไม่ไหวทีเดียว ทุกครั้งที่ก๋งเข้ากรุงเทพ ฯ ท่านจะพาหลานไปด้วยอีกคนเสมอ และตามทางก๋งจะชี้ดูสถานที่ต่าง ๆ และถามว่าที่นั้นเรียกอะไรอยู่เสมอ ไม่เพียงแต่ก๋งจะรัก"ไอ้เล็ก"ไอ้เล็กเพียงคนเดียวเท่านั้น ท่านรักหลานทุก ๆ คน ถามถึงทุกข์สุขของทุกคนที่ไม่ได้อยู่กับท่าน และเมื่อท่านว่างจะหาของไปเยี่ยมหลาน ๆ อยู่เสมอ และเมื่อหลาน ๆ มาเยี่ยมท่าน ท่านก็จะหาของกินต่าง ๆ ที่เด็ก ๆ ชอบเตรียมไว้เสมอเช่นกัน แต่ยังก่อน ความรักที่ก๋งมีต่อหลานนั้นไม่ใช่เพียงเท่านี้ แต่มีมากนักจนข้าพเจ้าไม่สามารถจะบรรยายได้ครบถ้วน

ดังกล่าวแล้ว มนุษย์หนีความชราไม่พ้น ในที่สุดก๋งเซ้นก็ย่างเข้าสู่วัยชรา แต่ทั้ง ๆ ที่ท่านก็ชราลงมาก ท่านก็ยังอยู่เฉยๆ ไม่ได้ ท่านทำทุกอย่างเท่าที่ท่านทำได้ สิ่งที่ท่านไม่เคยละเว้นเลยก็คือการทำบุญ

ท่านจะพายเรือไปทำบุญที่วัดเสมอโดยมิได้ขาด ไม่ว่าจะมีการทอดผ้าป่า หรือทอดกฐินท่านก็ไม่เคยละเว้นที่จะไป ท่านเป็นคนใจบุญมากคนหนึ่ง เงินที่ท่านหามาได้และเก็บสะสมไว้ มีโอกาสท่านก็ได้บริจาคสร้างสิ่งต่าง ๆ ให้แก่วัดเสมอ งานสวนแม้ในเวลาที่ท่านชรามาก คือมีอายุ ๘๑-๘๒ ท่านก็ยังออกทำเสมอ แม้ลูกหลานจะพยายามห้าม แต่ท่านก็อยู่เฉย ๆ ไม่ได้ เพราะเมื่อก๋งหนุ่ม ๆ นั้น ท่านผ่านความลำบากมามากเพียงใด ลูก ๆ หรือญาติสนิทก็คงทราบดีอยู่แก่ใจ ตกเย็นเมื่อก๋งเห็นว่าเป็นเวลาที่โรงเรียนเลิก ท่านไม่เคยลืมเลย ที่จะพายเรือไปรับหลาน ๆ ที่กลับจากโรงเรียน ก๋งกระทำเช่นนี้ตลอดมา จนกระทั่งวันหนึ่ง ก๋งหยิบมีดจะลงไปดายหญ้าข้างบ้าน แต่ด้วยความชราเส้นเอ็นยึดเสียจนเดินไม่ถนัดอยู่แล้ว ก๋งจึงพลัดตกจากร้านโดยที่ไม่มีใครทันได้เห็น เท้าทั้งสองของก๋งจึงเดินไม่ได้ไปหลายเดือน ระหว่างที่พักรักษาตัวอยู่นี้ ท่านได้เรียกข้าพเจ้าไปสั่งอยู่เสมอว่าให้ดูแลสวน อย่าให้หญ้าขึ้นมากนักจะถอนไม่ไหว และนอกจากนี้ท่านยังให้ข้าพเจ้าอุ้มไปดูสวนว่าอยู่ในลักษณะใด

ก๋งเป็นห่วงหลานทุกคน เมื่อหลานคนใดมาเยี่ยมท่าน ท่านก็จะถามเรื่องทุกข์สุข การทำมาหากิน ตลอดจนการศึกษา ถ้าหลานคนใดกำลังเรียนอยู่ หลานคนใดเป็นผู้ชายท่านก็จะถามว่าจะบวชเมื่อไร แล้วท่านก็รำพึงกับตัวเองว่าคงจะอยู่ได้ไม่ทันหลานบวชได้อีก หลานที่ท่านได้บวชเป็นคนสุดท้ายคือ นายศิริ ขาวสำอางค์ หรือที่ก๋งเรียกจนชินปากว่า "ไอ้เหลียง" โดยไอ้เหลียงนำเทียนแพรใส่พานมาขอขมาก๋ง ใน

ขณะที่ก๋งกำลังเจ็บหนัก แล้วอีกเพียงไม่กี่วันท่านก็จากพวกเราไปท่ามกลางลูก ๆ หลาน ๆ และญาติสนิทที่ทันได้เห็นใจท่าน

ก๋งจากไปแล้ว ข้าพเจ้าเสียใจเหลือเกินที่ไม่ทันจะบวช ท่านก็ด่วนจากเราไปก่อน ขณะที่ท่านจะสิ้นลม "ไอ้เล็ก" มิได้อยู่ด้วยเพราะติดราชการอยู่ที่ลพบุรี ข้าพเจ้ารู้ดีว่า ก๋งอยากจะเห็นหน้า "ไอ้เล็ก" ของท่าน ก่อนที่ท่านจะสิ้นใจ ข้าพเจ้าอยากจะเขียนต่อไปด้วยใจที่กำลังคิดถึงก๋ง แต่จิตสำนึกเวลานี้ตีบตัน ไม่สามารถจะเขียนอะไรได้ต่อไปอีกทั้งๆที่อยากจะเขียนอีกมากมาย หลานก๋งทุกคนคงจะมีความคิดเช่นเดียวกับข้าพเจ้าในเวลานี้บ้างกระมัง

ด้วยความอาลัยรัก

ผดุง ขาวลำอางค์

๑๕ พ.ย. ๑๒

จะขึ้นสวรรค์หรือลงนรกกันดี

เรียบเรียงโดย **ผดุง ขาวสำอางค์**

ฝูงสัตว์ทั้งหลายอันเกิดในไตรภพนี้ แม้ว่ามียศศักดิ์ก็ดี คือ ดังว่าพระมหาจักรพรรดิ์ราชก็ดี ดังพระอินทร์เจ้าไตรตรึงษ์พิภพก็ดี ดังพระพรหมก็ดี ทั้งนี้มิยั่งยืนอยู่คง ในยศศักดิ์สมบัติได้เลย เทียนย่อมรู้ฉิบหาย **รู้ตาย** รู้พลัดพราก จากสมบัตินั้นแล

มนุษย์เกิดมาเพื่อใช้กรรม ใครจะสุขทุกข์อยู่อย่างไร อยู่ที่กรรมแต่ชาติก่อนได้กระทำเอาไว้มากน้อยเพียงใด ตามหลักศาสนาได้กล่าวไว้ว่า "สัตว์ทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิทั้งสาม คือ กามภูมิ, รูปภูมิ และอรูปภูมิ

อันว่า กามภูมิคือ แดนที่ข้องอยู่ด้วยตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง ดิ้นรนอยู่ด้วยเรื่องอยาก ๆ รัก ๆ ใคร่ ๆ มีสุข มีทุกข์ ได้แก่แดนนรก เปรต อสุรกาย มนุษย์และสวรรค์ หรือถ้าจะแบ่งกันแล้วก็แบ่งออกได้ ๑๑ ภูมิ ดังนี้

นรกภูมิ, เปรตวิสัยภูมิ, สุรกายภูมิ, อรายภูมิหรือทุติภูมิ,มนุสสภูมิ, จตุมหาราชิกาภูมิ, ดาวดึงภูมิ, ยามาภูมิ, ดุสิตาภูมิ, นิมานรดีภูมิ, และปรมิตวสวัตติภูมิ

รูปภูมิ คือแดนที่มีสุข อันไม่มีเรื่องกามเข้าไปปน ผู้ที่เข้าไปเกิดยังแดนนี้เรียกว่า "พรหม" มีแดนอันเป็นที่อยู่เรียกว่า "พรหมโลก" แดนนี้ยังแบ่งออกเป็น ๑๖ ภูมิ หรือ ๑๖ ชั้น ดังนี้คือ พรหมปาริปสัชชาภูมิ, พรหมปโรหิตา, มหาพรหมา, ปริตตาภา, อัปปมานาภาภูมิ,

อาภัสสราภูมิ, ปริตตสุภาภูมิ, อัปปมานสุภาภูมิ, สุภกิณหภูมิ,เวหัปผลาภูมิ, อสัญญิสัตตาภูมิ, อเวหาภูมิ, อตัปปาภูมิ, หัสสาภูมิ, สุทัสสีภูมิ,กนิฏฐาภูมิ

อรูปภูมิ คือแดนของพรหมซึ่งไม่มีรูป มีแต่จิต มักเขียนสัญญลักษณ์เป็นรูปดวงไฟ ลอยอยู่เหนือแท่นภายในวิมาน อรูปภูมิแบ่งออกเป็น ๔ ภูมิคือ อากาสานัญจายตน, วิญญานัญจายตน, อากิญจัญญายตน, เนวสัญญานาสัญญายตน

มนุษย์เมื่อสิ้นชีพลงแล้ว จะไปอยู่ยังแดนใดภูมิใดย่อมอยู่ที่ผลบุญและบาปที่ได้กระทำ ใครประกอบแต่กรรมดีก็ไปจุติยังแดนสวรรค์ ใครประกอบกรรมชั่วก็ไปจุติยังแดนนรก ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงพระราชนิพนธ์ของพระธรรมราชาลิไทยครั้งกรุงสุโขทัย ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า เมื่อมนุษย์กล่าวถึงกาลดับขัณฑ์แล้ว ดวงวิญญาณจะต้องไปเฝ้าพระยายมราช แล้วพระยายมราชจะถามผู้นั้นว่า ได้กระทำบาปฉันใดจงเร่งคำนึงดู และบอกมาโดยสัจจริง ๆ ... เมื่อดังนั้นเทวดาสี่องค์ อันแต่งมาซึ่งบาญชีบุญ.และบาป แห่งคนทั้งหลายก็ได้ไปอยู่ในแห่งนั้นด้วย และถือบาญชีอยู่แห่งนั้น ผู้ใดกระทำบุญอันไซร้ เทพยาดาผู้นั้น จะเขียนชื่อผู้นั้น ในแผ่นทองสุก แล้วทูลใส่เหนือหัวไปถึงพระยายมราช ๆ ก็จบใส่หัวแล้วก็สาธุการอนุโมทนายินดี.... ผู้ใดกระทำบาปไซร้ เทวดาก็ตราบัญชีลงในแผ่นหนังหมา และเอาไว้แห่งหนึ่ง จากนั้นก็ส่งผู้ที่ทำบุญขึ้นสวรรค์ และส่งผู้ทำบาปลงสู่นรก

สวรรค์ เป็นที่อยู่ของเทพทั้งหลาย แบ่งเป็น ๖ ชั้น เรียกว่า "สวรรค์ทั้ง ๖ หรือ ฉกามพจร" ประกอบด้วย

๑. **จตุมหาราชิก** ตั้งอยู่บนยอดเขา คันธรเป็นที่อยู่ของท้าวจตุโลกบาล ทั้ง ๔ คือ

— **ท้าวธตรฐ** เป็นเจ้าแห่งคนธรรม์ ทางคติพราหมณ์บอกว่าเป็นพระอินทร์

— **ท้าววิรุฬหก** อยู่ทิศทักษิณ ทางคติพราหมณ์บอกว่าเป็นพระยม เป็นเจ้าแห่งกุมภัณฑ์

— **ท้าววิรุฬปักษ์** อยู่ทิศประจิม พราหมณ์เรียก พระอรุณเป็นเจ้าแห่งนาค

— **ท้าวเวสสุวัณ** หรือท้าวไพรศรพ อยู่ทิศอุดร พราหมณ์-เรียกท้าวกุเวร เป็นเจ้าแห่งยักษ์ ท้าวกุเวรมีสวนชื่อ **เวตรถ** สวนนี้มีต้นไม้ชื่อ "นารีผล" คือมีผลเป็นสาวงาม ผมติดอยู่กับกิ่ง นารีนี้ไร้วิญญาณ อยู่ได้ ๗ วันก็สูญไป นารีนี้มีความสวยงามมากจนวิทยาธรและคนธรรม์ มาแย่งกันอยู่เนือง ๆ

๒. ดาวดึงษ์ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุ เป็นที่อยู่ของพระอินทร์ ทางพุทธศาสนา ถือว่ามีต้น **ปาริชาติ** อยู่ในสวนของพระอินทร์ อันดอกของต้นปาริชาตินี้ ๑๐๐ ปี จึงจะบานสักครั้งหนึ่ง ถ้าใครได้กลิ่นดอกปาริชาติ จะสามารถระลึกชาติได้ และถ้าได้เห็นต้นแล้วจะสามารถนึกสิ่งใดได้

เมืองหลวงของสวรรค์ชั้นนี้ ชื่อ อัมราวดี หรือเทพนคร มีสวนสำคัญ คือ นันทวโนทยาน, สวนปรสกวัน, สวนจิรดาวัณ, สวนสักกวัน สวนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ "จุฬามณีเจดีย์" อันเป็นที่สำคัญทางพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง "สวรรค์ชั้นนี้เป็นที่สถิตของมารดาพระ—พุทธเจ้า"

๓. **"ยามะ"** ผู้เป็นเจ้า คือ สุยามเทวราช

๔. **ดุสิต** มีท้าวสันดุสิตเทวราช เป็นเจ้าครองอยู่ เป็นที่อยู่ของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะลงไปจุติเป็นพระพุทธเจ้า จะต้องอยู่ในสวรรค์ชั้นนี้ก่อน

๕. **นิมมานรดี** เทพที่อยู่ในชั้นนี้สามารถนิมิตรอะไรได้ตามความต้องการ

๖. **ปรนิมมิตวสวัตติ** เป็นสวรรค์ชั้นสูงสุดของเหล่าเทพ เทพเจ้าในสวรรค์ชั้นนี้ปรารถนาอะไรก็มีเทพอื่นมานิมิตรให้เสร็จเรียบร้อย

เทพทางพุทธศาสนา มี ๓ พวก คือ

๑. **สมมุติเทพ** คือ เป็นเทวดาโดยสมมุติ ได้แก่ เจ้าแผ่นดินราชินี, และโอรส

๒. **อุปปัตติเทพ** คือ เทวดาโดยกำเนิด ได้แก่ เทวดาบนสวรรค์ เป็นเพราะอำนาจกุศลธรรม คือ ทำความดีไว้ในขณะที่เป็นมนุษย์ เมื่อตายไปแล้วก็ได้เกิดในสวรรค์

๓. **วิสุทธิเทพ** เป็นเทวดาด้วยความบริสุทธิ์ โดยทำกิเลสให้หมดไป เช่น ปีณาสพ

เทพทางศาสนาพราหมณ์ พราหมณ์ถือสวรรค์มีชั้นเดียว แต่เทวดามี ๓ พวก คือ

๑. พวกที่อยู่บนสวรรค์เรียก พระวิรุณ

๒. พวกที่อยู่กลางฟ้า คือ พระอินทร์

๓. พวกที่อยู่บนพื้นดิน คือ พระอัคนี

ในทางศาสนาฮินดู ถือว่ามีสวรรค์อยู่ ๓ ชั้นคือ

ชั้นแรก เป็นที่อยู่ของพระพรหม เรียก "สัตย์โลก"

ชั้นสอง เป็นที่อยู่ของพระนารายณ์ เรียก "ไวกูณฐ์"

ชั้นสาม เป็นที่อยู่ของพระอิศวร (ศิวะ) เรียก "ศิวโลก" อยู่ ณ. เขาไกรลาส

ตามคติของชาวฮินดู แบ่งสวรรค์ออกเป็น ๗ ชั้น คือ พรหม, ตะโป, ฌานะ, มหา, สวรรค์, ภูวะ, มนุษย์โลก เรื่องสวรรค์จะกล่าวโดยย่อเพียงเท่านี้ คราวนี้จะกล่าวถึงนรกสักเล็กน้อย

นรกขุมแรกเรียก "สังฆาฏนรก" มีอายุยืน ๕๐๐ ปีนรก

กาลสูตนรก	มีอายุยืน	๑,๐๐๐	ปีนรก
มโรรุพนรก	มีอายุยืน	๔,๐๐๐	ปีนรก
มหาโรรุพนรก	มีอายุยืน	๘,๐๐๐	ปีนรก
คาปนรก	มีอายุยืน	๑๖,๐๐๐	ปีนรก

มหาอเวจีนรก นรกขุมนี้จะนับปีนับเดือน อันเสวยทุกข์ในนรกนั้นนับมิถ้วน ย่อมนับด้วยกัลปหนึ่งแล ฯ

บทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำบาปนั้นมีไว้มากมาย ดังเช่นกำหนดโทษของผู้ที่ชอบนินทาพระสงฆ์ พ่อแม่ ครูอาจารย์ จะต้องได้รับทุกข์ในนรกดังนี้

"ผู้ใดกล่าวคำร้ายแก่สมณพราหมณ์ ผู้มีศีล พ่อแม่ และพ่อเฒ่าแม่แก่ ครูบาทยาย คนผู้นั้นตายไปเกิดในนรกชื่อว่า "สุนักขนรก" นั้นแล ในนรกชั้นนี้มีหมา ๔ จำพวก คือ หมาขาว, หมาแดง, หมาดำ, และหมาเหลือง และตัวหมานั้นใหญ่เท่าช้างสารทุกตัว ฝูงแร้งและกาที่อยู่ในนรกชั้นนี้ ใหญ่เท่าเกวียนทุกตัว ปากแร้งและกา และตีนนั้นเทียรย่อมเหล็กแดงลุกเป็นเปลวไฟ อยู่มิได้เหือดสักคาบแร้งแลกา

หมาตัวนั้นเทียรย่อมจิกแหกหัวอก ขบ ตอด คนทั้งหลายในนรกนี้ด้วยกรรมบาปของเขานั้นแล มิให้เขาอยู่สบาย และให้เขาทนเจ็บปวดสาหัส ได้เวทนาพ้นประมาณทนอยู่ในนรกอันชื่อ สุนักขนรก นั้นแล"

กำหนดศีลข้อสาม "กาเม" ไว้ว่า

"ลางคาบผู้หญิงอยู่ปลายงิ้ว ผู้ชายอยู่โคนต้น ฝูงยมบาลเขาก็เอาหอกดาบหลาว แหลน อันคมเทียรย่อมเหล็กแดง แทงตีนผู้ชายนั้นจำให้ขึ้นไปหาผู้หญิงชู้ แลฝูงผู้ชายทนเจ็บมิได้จึงปีนขึ้นไปบนต้นงิ้วนั้น ครั้นว่าขึ้นไปไส้หนามงิ้วบาดทั่วตนเขาขาดทุกแห่ง แล้วเป็นเปลวไฟไหม้ตนเขา ๆ อดบมิได้จึงบ่ายหัวลงมา ฝูงยมบาลก็เอาหอกแทงซ้ำเล่า ร้องว่าสูเก่งขึ้นไปหาชู้สูที่บนปลายงิ้วโพ้น สูจะลงมาทำไมเล่า เขาอดก็บมิได้ แลหนามงิ้วขาดทั่วทั้งตัวเขา ๆ เจ็บปวดหนักหนา ดังใจเขาจะขาดตาย แลเขากลัวฝูงยมบาล เขาจึงขึ้นไปเถิงปลายงิ้วนั้น ครั้นจะใกล้เถิงผู้หญิงนั้นไส้ก็แลเห็นผู้หญิงนั้นกลับลงมาอยู่ภายต่ำเล่า ยมบาลหมู่ ๑ แทงตีนผู้หญิงให้ขึ้นไปหาผู้ชายที่เป็นชู้สู อันอยู่บนปลายงิ้วนั้นเล่าแลว่าเมื่อเขาขึ้นเขาลงหากันอยู่ฉันนั้น เขาบมิได้พบกัน ยมบาลขับผู้หญิง ผู้ชายจำให้ขึ้นให้ลงหากันดังนั้นหลายคาบหลายครา ลำบากนักหนาแล ฯ

ดังกล่าวแล้วนี้ จะมีผู้ใดอยากลงนรกอีกก็ขอเชิญ มนุษย์ย่อมขึ้นสวรรค์แลตกนรก ได้ทั้งในชาตินี้แลชาติหน้า ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการทำบุญแลบาปของผู้นั้น ผู้ใดกระทำดีผลดีย่อมช่วยให้ใจเป็นสุข เปรียบเสมือนได้ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น ผู้ใดกระทำชั่ว ผลบาปกระทำชั่ว ผลบาปอันนั้นย่อมทำให้ใจเกิดทุกข์ เปรียบเสมือนต้องตกนรกทั้งเป็น เรื่องสวรรค์นรกก็ขอจบลงด้วยประการฉะนี้แล

"ไสยศาสตร์คงอยู่ได้อย่างไรในโลกปัจจุบัน"

: ผดุง ขาวสำอางค์

แรกทีเดียวมนุษย์เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีสภาพไม่ผิดกับสัตว์เท่าใดนัก ร่างกายปราศจากเครื่องนุ่งห่ม ไร้บ้านเรือนที่จะอาศัยหลับนอน อาหารการกินก็มีเพียงผลไม้ เผือกมันเท่าที่พอจะหาได้ในป่า ต่อมามนุษย์รู้จักหาเครื่องนุ่งห่ม รู้จักสร้างบ้านเรือน ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการล่าสัตว์ และหาอาหาร แต่สิ่งที่มนุษย์ยังไม่สามารถเอาชนะได้ก็คือภัยจากธรรมชาติรอบ ๆ ตัวของเขา เขาไม่สามารถทราบว่าไฟป่านั้นมันเกิดขึ้นได้อย่างไร น้ำที่ไหลบ่ามาท่วมบ้านท่วมช่องเขานั้นมันมาอย่างไรกัน และเมื่อหาสาเหตุไม่ได้ ก็ยกให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบนเป็นผู้บันดาล หรือเทพเจ้าองค์นั้นองค์นี้เป็นผู้ทำให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ก็เลยตั้งชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ประจำสิ่งที่เป็นธรรมชาติ ที่ตนคิดว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้นว่า พระเพลิง แม่พระคงคา เจ้าป่า เจ้าเขา พระพายพระพิรุณ เมื่อมีการนับถือก็อยากเอาใจ เลยมีการเซ่นสรวงบูชา ซึ่งกระทำได้สองทางคือ ทางกายกับทางใจ ทางกายก็ด้วยการกราบไหว้ทางใจด้วยการอธิษฐาน ครั้งแรกก็เริ่มด้วยการเคารพทีละคน ต่อมาก็รวมกันเป็นหมู่ มีการบูชาขึ้นพร้อม ๆ กัน จนในที่สุดก็กลายเป็นประเพณีไป

ต่อมาความเชื่อในสิ่งศักสิทธิ์บางอย่างได้สูญไปบ้าง ตามกาลสมัย แต่บางอย่างก็คงสืบมาอย่างแน่นแฟ้น ไทยเราเป็นชาติหนึ่งที่ประชาชนพลเมืองสนใจลัทธิไสยศาสตร์กันมาก ดังจะเห็นได้จาก "กฎหมาย

ลักษณะพิสูจน์" ที่ตราไว้ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระ-เจ้าอู่ทอง) ความว่า ถ้าอาณาประชาราษฎรข้าขอบขัณฑเสมามณฑลจะพิพากษาคดีแก่กัน ถึงพิสูจน์กันให้กระทำตามพระราชบัญญัตินี้

มาตราหนึ่ง—มีพระราชฎีกาไว้ว่า "ถ้าโจทก์-จำเลยจะถึงพิสูจน์แก่กัน มี ๗ ประการ ฯ ประการหนึ่งให้ล้วงตะกั่ว ๑ สาบาน ๑ ลุยเพลิงด้วยกัน ๑ ดำน้ำด้วยกัน ๑ ว่ายน้ำแข่งกัน ๑ ว่ายน้ำข้ามฟากแข่งกัน ๑ ตามเทียนคนละเล่ม ๑" ดังกล่าวเราจะเห็นว่าคนแต่ก่อนยังมีความเชื่อกันว่า ใครที่ทำดีแล้ว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมคุ้มครองให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง ตามประวัติพระธรรมศาสตร์ของเราได้รับมาจากมอญ และมอญได้รับมาจากภารตประเทศ วิธีพิสูจน์เป็นส่วนหนึ่งของธรรม-ศาสตร์ ดังนั้นในวรรณคดีของภารต เช่น รามยณ ก็มีวิธีพิสูจน์ด้วยการให้นางสีดา "ลุยไฟ" แสดงความบริสุทธิ์ ภายหลังที่ได้ตกไปอยู่ ณ สวนของท้าวทศกัณฐ์ถึง ๑๔ ปี ดังความว่า

"จึงบังคมสมเด็จพระอวตาร เยาวมาลย์ตั้งสัตย์สุจริต
ขอเดชะพระเพลิงเริงฤทธิ์ ย่อมศักดิ์สิทธิ์ไม่ลำเอียงเที่ยงธรรม์
ถ้าแม้นว่าข้านึกแหนงหน่าย ต่อองค์พระนารายณ์รังสรรค์
ไปรักใคร่ในท้าวทศกัณฐ์ จนชั้นชายอื่นทั้งโลกา
ขอจงเพลิงกาลผลาญชีวิต ให้ม้วยมิดชีวังสังขาร์
แม้นข้าซื่อสัตย์ต่อภัสดา ขออย่าให้มีราคีพาน
เสี่ยงแล้วทูลลาพระสามี จรลีลุกมายังหน้าลาน
โจงจัดภูษาทรงนงคราญ แล้วลุยไปในถ่านอัคคี

๑ บันดาลเป็นโกสุมประทุมทอง ขึ้นรองรับบาทามารศรี
เปลวไฟไม่ต้องนางเทวี จรลีไปบนบุษยัน"

ในเสภาขุนช้างขุนแผน สมเด็จพระพันวษา โปรดเกล้า ฯ ให้ขุนแผนและขุนช้าง พิสูจน์กันด้วยวิธีดำน้ำหน้าที่ประทับ ในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาของรัชกาลที่ ๒ บุษบาก็พิสูจน์ความรักว่า จะได้แต่งงานกับผู้ใด ด้วยวิธีเสี่ยงเทียน วิธีพิสูจน์ที่ยกมาอ้างนี้แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของความนิยมทางไสยศาสตร์สมัยก่อนมีอยู่มากมายยิ่งนัก

นอกจากวิธีพิสูจน์ดังกล่าวแล้ว ประชาชนยังมีความสนใจและนิยมในเรื่องนี้มาก ถึงกับมีการเรียนวิชาไสยศาสตร์ หรือที่เรียกว่าวิชาโหราศาสตร์ มีการเรียนเกี่ยวกับคัมภีร์จักรทีปน์ หรือ ปาฐพยากรณ์ สามารถรู้พระเวท รู้วิชาสุริยาตรพยากรณ์ รอบรู้ในการทำนายฝัน จะขอยกเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนพิเภกโหราพยากรณ์ พระสุบินให้แก่ทศกัณฐ์ฟัง พระสุบินนั้นว่า

"มีแร้งเผือกบินมาในอากาศ ทำอำนาจอาจองทะนงจิต
พบแร้งดำห้าวหาญชาญชิต ต่างกล้าแข็งแรงฤทธิ์เข้าจิกตี
ฝ่ายพระยาแร้งดำนั้นแพ้พ่าย ตกลงดินดิ้นตายอยู่กับที่
ร่างกายกลายกลับไปทันที เป็นรูปอสุรีประหลาดตา
ว่าเราจะเอากะลาน้ำมันยาง ใส่ไส้แล้ววางกลางหัตถา
มีหญิงวิ่งถืออัคคีมา จุดไส้ในกะลาขึ้นทันที
เพลิงลุกลามลนจนสิ้นใจ ติดกะลาลามไปไหม้มือพี่
พิษไฟร้อนรุมกลุ้มอินทรีย์ ฝันนี้ดีร้ายประการใด"

พิเภกจึงทูลว่า....

"ซึ่งแร้งเผือกชนะคือพระราม จะหยามหยาบย่ำยียักษา
แร้งดำคือพระองค์ทรงศักดา จะอัปราพ่ายแพ้แก่ไพรี
อันกะลาที่ไฟไหม้หมด จะเสียองค์ทรงยศแลกรุงศรี
น้ำมันนั้นองค์อสุรี จะสุดสิ้นชีวีมรณา
ซึ่งสตรี ที่นำเพลิงเผา คือนงเยาว์เจ้าสัมนักขา
อันข้อที่ ไฟไหม้กะลา คือสีดาที่เลี้ยงไว้ในเวียงชัย
พิเคราะห์ลักษณะพระสุบิน ร้ายสิ้นหามีดีไม่
ขอพระองค์จงดำริตริไตร อย่าให้เกิดเหตุเพทพาล"

จากเพลงดังกล่าวฉายให้เห็นความนิยมของชาวไทยในเรื่องไสย-ศาสตร์โดยเด่นชัดใครหาโหรทำนายการเสี่ยงทายพระบทอฐิษฐาน การเล่นแร่แบ่รธาตุ การค้นหาลายแทง และการเชื่อเวทมนต์คาถาอยู่ยงคงกระพัน เริ่มมีมากขึ้นใกล้กรุงศรีอยุทธยาจะแตก ยังจะเห็นได้จากความศรัทธาในอาจารย์ธรรมโชติ ของชาวบ้านบางระจัน

จะขอยกเรื่องการเล่นแร่แปรธาตุมากล่าวสักเล็กน้อย

เป็นความเชื่อของคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วว่า บรรดาแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ตะกั่ว ดีบุก, ทองแดง ฯลฯ เหล่านี้สามารถนำมาหลอมแล้วซัดด้วยน้ำยาให้กลายเป็นทองคำ หรือกลายเป็นอะไร ๆ ก็ได้ตามแต่ต้องการ โดยเฉพาะบ่รอทนั้นมีสภาพเหลวไหลลื่น และไวจับไม่อยู่ ถ้าผู้ใดสามารถทำพิธีฆ่าปรอทให้จับกันเป็นก้อนแข็งได้ เรียกว่าผู้นั้นสำเร็จปรอท เป็นกายสิทธิ์ ไม่แก่-ไม่ตาย สามารถเหาะเหินเดินอากาศได้อย่างน่าอัศจรรย์ และหลีกเร้นจากหมู่มนุษย์ ไปอยู่นอกฟ้าป่าหิม-

พานต์ได้ ความเชื่อดังกล่าว ฝังอยู่ในจิตใจของชาวไทย เป็นจำนวนมาก จึงมีผู้พยายามเล่นแร่แปรธาตุ เพื่อเป็นกายสิทธิให้ได้ สำนวนพระยาพระคลัง (หน) ว่า "หรือประกอบกายสิทธิ วิทเยศวิเศษด้วยมนตราเป็นไฉน" มีปรากฏอยู่ในวรรณคดีของไทยหลายแห่ง ส่วนมากพวกที่นิยมการเล่นแร่แปรธาตุนี้ มักเป็นคนแก่เฒ่าและพระภิกษุชั้นเถระ ที่มีอายุ มีเวลาว่างมาก. ตามวัดวาอารามสมัยก่อนมีตำราเล่นแร่แปรธาตุอยู่เกือบทุกวัด พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เคยเป็นศิษย์ สมเด็จพระสังฆราชไก่เถื่อน คงจะทอดพระเนตรเห็นตำราดังกล่าวนี้แต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ จึงทรงพระราชนิพนธ์ถึงเรื่องเกี่ยวแก่การเล่นแร่แปรธาตุ ไว้ในพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ ถึงลักษณะและคุณสมบัติวิเศษของพระองค์ ของพระโคบุตร มหาอาจารย์ ของทศกัณฐ์ไว้ว่า

"เมื่อนั้น	พระโคบุตรดาบสพรตกล้า
เชี่ยวชาญการเวทย์วิทยา	เป็นใหญ่กว่าโยคีชีไพร
ตั้งแต่พระอาจารย์ทำการกิจ	ถอดจิตเจ้าลงกาออกมาได้
เอากล่องใส่ศิลารักษาไว้	ที่ในอาศรมพระนักธรรม์
อันองค์อสุราพระยามาร	ใครสังหารชีวาไม่อาสัญ
ด้วยเดชะพระเวทย์วิเศษครัน	เป็นครูทศกัณฐ์แต่นั้นมา
นับถือลือเลื่องถึงเมืองมาร	เอาลูกหลานมาไว้ให้ศึกษา
ร่ำเรียน ก ข้อ ก กา	ศิษย์หาเล่าหนังสืออื้ออึงไป
วันนั้นพระมหาอาจารย์	สาลวนลนลานทำการใหญ่
เรียกหาสานุศิษย์ ให้ติดไฟ	ถลุงหลอมเหล็กไหลแร่พลวง

เอาปรอททองลงให้กินกัน สีสรรดั่งดาวขาวช่อง
แล้วเก็บไว้ใส่แช่น้ำผึ้งรวง ฉันดีพี่พ่วงเกิดกำลัง
คิดจะใคร่ให้เป็นกายสิทธิ์ อิทธิฤทธิ์เหาะได้ดังใจหวัง
อุตส่าห์รุมสุมไฟระไววัง ไม่เหนื่อยนั่งอุตลุตในกุฎี"

จากเรื่องกากี ของเจ้าพระยาคลัง(หน) ก็มีกล่าวเกี่ยวกับเรื่อง "กายสิทธิ์" ไว้เช่นกัน คือ คราวที่พญาราชเวนไตย ได้ฟังนาฏกุเวน คนธรรม์ผู้ขับพิณเย้ยเสียดสี ถึงเรื่องบนวิมานฉิมพลีได้ถูกต้องก็สงสัย ถึงกลับถามว่า

"เราแจ้งว่าทางทุเรศเขตอรัญ สัตภัณฑ์คั่นสมุทรไสศรี
แม้จะกว้างแวว หางมยุรี ก็จมลงถึงที่แผ่นดินดาล
ด้วยน้ำนั้นสุขุมละเอียดอ่อน ชื่อว่าสีทันดรอันไพศาล
อุดมด้วยมัจฉากุมภาพาล คชสารเงือกน้ำและนาคินทร์
ผู้ใดข้ามนทีสีทันดร ก็ม้วยมรณ์เป็นเหยื่อของสัตว์สิ้น
แสนมหาพระยาครุฑยังเต็มบิน จะล่วงสินธุ์ถึงทิวิมานทอง
เออแน่ะนายนี่ไปไฉนเล่า หรือโดยเดาว่าเล่นก็เห็นคล่อง
หรือว่าเหาะเหินได้ดังใจปอง จึงได้ไปเห็นห้องพิมานไชย
หรือประกอบกายสิทธิ์วิทเยศ วิเศษด้วยมนตราเป็นไฉน
เราก็หวังอยู่ด้วยยังไม่เคยไป คิดจะใคร่ศึกษาเป็นอาจารย์

ตามที่เจ้าพระยาคลัง (หน) แต่งไว้เช่นนี้ตรงกับที่เล่ากันมาว่า ผู้ใดสำเร็จ "กายสิทธิ์" ก็มีผู้ยอมตัวเป็นศิษย์ ขอวิชาเหาะเหินเดินอากาศ ที่สำเร็จจากแร่ปรอทเป็นกายสิทธิ์นั้นตามที่เล่ากันมาว่า พวกสำเร็จ

บ่รอทแร่นี้ไม่ตาย มีชีวิตเหมือนลูกพักลูกแฟง และไปอยู่ฟากฟ้าป่าหิม-พานต์ หรือไม่ก็ไปเข้ามาลีวรรคพรหมเจ้า แห่งความเที่ยงธรรม

พูดถึงความเชื่อตามไสยศาสตร์แล้ว ก็อยากจะนำเรื่องศาลเจ้ามาเล่าสู่กันฟังสักเล็กน้อย ศาลเจ้ามักเป็นที่ประทับของ "เจ้าพ่อ" แต่ก่อนนี้ที่ศาล พวกโจรชอบมาทำพิธีกรรมบวงสรวงต่อ "ขุนเพชร-ขุนราม" ขอความมีชัยในการปล้นสะดม การทำพลีกรรมนั้น ถือการ "ตั้งศาลเพียงตา" ขึ้นหนึ่งศาลโดยเอาต้นเสาไม้ ๔ เสา สูงเสมอลูกตาของผู้ทำพิธี แล้วตั้งเทวรูปตั้งฉัตรบัดพลีบนศาลนั้น ศาลเพียงตานี้พวกโจรจะไม่รื้อทิ้ง เพราะการรื้อศาลเพียงตา หมายถึงการถูกตามจับตัวได้

ที่ศาลเจ้าพ่อนี้เอง เป็นที่ทำบุญประจำปี "ส่งเคราะห์" หรือ "เสียเคราะห์" ของชาวชนบท คือ พอถึงปีชาวชนบทจะร่วมกันนิมนต์พระภิกษุมาสวดมนต์บนปะรำกลางแจ้งข้างศาล การสวดมนต์นั้นมีพระสวดปริสูตรต่าง ๆ เพื่อขับไล่ภูติผีปีศาจ และป้องกันภยันตราย อันจะพึงมีมาสู่ ตำบลที่อาศัย ในโอกาศเดียวกันนั้นก็ได้ทำพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าพ่อที่ประทับศาลไปพร้อมกันด้วย พิธีส่งเคราะห์หรือเสียเคราะห์จะทำกันให้เสร็จก่อนเที่ยง เพราะหลังเที่ยงไปแล้ว เจ้าพ่อซึ่งเป็นเทพา-รักษ์ ต้องเสด็จขึ้นเฝ้าพระอิศวร ไม่อาจอยู่รับเครื่องสังเวยหรือช่วยเหลือใด ๆ ได้ บรรดาชาวชนบทเมื่อถวายอาหารบิณฑบาตต์ แด่ภิกษุสมณะที่นิมนต์มาเสร็จแล้วก็ถวายเครื่องบวงสรวงสังเวยเจ้าพ่อ พร้อมกันนั้นก็เอาตุ๊กตาที่ปั้นเป็นชายหญิงเท่าจำนวนครอบครัว ที่มาร่วมทำบุญกับเจ้าทุ่งนำลงเรือมาด ๑ ลำ ติดเสาใบหางเสือพร้อม ในเรือลำนี้มีข้าวสาร

เสบียงกรังทุกอย่าง ตลอดจนเงินใส่ไปด้วย กางใบเรือให้รับลมแล้วผูกหางเสือให้มั่น ปล่อยเรือให้เล่นไปในทะเลตามทิศทางลม เป็นการ "ส่งเคราะห์" และ "เสียเคราะห์" ส่วนตำบลชนบทใดไม่ใกล้ฝั่งทะเล ก็ทำพิธีส่งเคราะห์กันตามชายทุ่ง ชายเขา ตามแต่สะดวก จากนั้นก็มีการตรวจน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่เจ้าพ่อ เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา เป็นอันเสร็จพิธี

เกี่ยวกับศาลเจ้านี้ ตามหมู่บ้านนอก ถ้าเรามองออกไปตามชายทุ่ง เราจะเห็นศาลเจ้าตั้งอยู่เกือบทุกหมู่บ้าน ในศาลเจ้าเล็ก ๆ นั้นจะมีเจว็ดตั้งอยู่บนฐาน ทั้งสองข้างเจว็ดเป็นหัวกระโหลกจระเข้ และฟันปลาฉนาก ข้าง ๆ ศาลยังมีขุนเพชร อีกข้างละท่อน เบื้องหน้าเจว็ดจะมีตุ๊กตาปั้นด้วยดินตั้งอยู่เกลื่อน ข้อที่น่าสังเกตุมีอยู่อย่างหนึ่งคือ ตุ๊กตาเหล่านั้นคอหักทั้งสิ้น เหตุใดตุ๊กตาเหล่านั้นถึงได้คอหัก โบราณมีคำกล่าวไว้ว่า

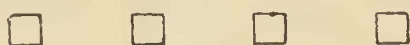
"ทุกข์เจ้าฟ้ามหากษัตริย์ ทุกข์สมภาร เจ้าวัด ทุกข์หญิงตั้งท้อง" เฉพาะหญิงตั้งท้อง หมายถึงสตรีที่ตั้งท้องจะคลอดลูก การคลอดลูกถือกันว่า มีอันตรายร้ายแรงเท่ากับออกรบทัพจับศึกหนึ่งครั้ง ถ้าโชคดีก็รอดกลับมา ถ้าเคราะห์ร้ายก็สิ้นชีวิต ด้วยเหตุนี้ในการคลอดลูกจึงมีพิธีกรรมอันหนึ่ง คือ ผู้ที่เป็นมารดา เอาดินเหนียวมาปั้นรูปตุ๊กตาเป็นรูปทั้งชายหญิง เท่าจำนวนลูกชายหญิงที่มีอยู่ และคลอดออกมาใหม่ทิ้งไว้ให้แห้ง ๑ คืน แล้วใส่กะบะที่ทำด้วยกาบกล้วย มีดอกไม้ธูปเทียนและข้าวตอกดอกไม้ พร้อมยกขึ้นทูลศีรษะนำไปทิ้งที่ทางสามแพร่ง หรือ

ทิ้งที่ศาลเจ้าประจำทุ่ง ประจำตำบล เป็นการเสียเคราะห์ คือ เซ่นสรวงให้แก่ผีสางแทนลูกของตน

เมื่อเดินทางมาถึงทางสามแพร่ง ให้ยกกะบะลงจากศีรษะ วางลงจุดธูปเทียน บอกกล่าวแก่ผีว่า ได้นำเด็ก "ตุ๊กตา" มาให้แทนแล้ว ขออย่าทำอันตรายแก่ลูกของตนที่จะเกิดมาเลย เมื่อกล่าวและจุดธูปเทียนโปรยข้าวตอกดอกไม้บวงสรวงเสียเคราะห์เสร็จแล้ว ให้ต่อยคอตุ๊กตาให้หักทุกตัว เสร็จแล้วนำตุ๊กตาเฉพาะที่มีแต่ตัวไปทิ้งไว้บนศาลเจ้าประจำทุ่งเป็นเสร็จการ ตุ๊กตาที่กล่าวนี้จึงได้ชื่อว่า "ตุ๊กตาเสียกบาล"

ดังกล่าวแล้วนี้จะเห็นได้ว่า ความเชื่อทางไสยศาสตร์ได้ฝังจิตใจมนุษย์มานานแสนนานแล้ว แม้ในปัจจุบันความเชื่อบางอย่างอาจจะสูญสิ้นไปบ้าง ด้วยเห็นเป็นการล้าสมัย แต่ความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็หาได้หมดสิ้นไปจากจิตใจของมนุษย์ไม่ เรายังมีการไหว้เจ้า นับถือเจ้าพ่อ ไหว้พระจันทร์ ไหว้ศาลพระภูมิ มีประเพณีโกนจุก ทำขวัญนาค แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ก็ยังทรงประกอบพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล เพื่อความเป็นศิริมงคลในการทำนา เหล่านี้นับเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์เท่านั้น แม้ในทางศาสนาพุทธซึ่งมิได้เชื่อในพระผู้เป็นเจ้าก็ยังมีเรื่องราวทางไสยศาสตร์เข้ามาแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นต้นว่าความเชื่อในเรื่อง พระเครื่องลางของขลัง ซึ่งฝังอยู่ในจิตใจของชาวพุทธอย่างแน่นแฟ้น สิ่งดังกล่าวสร้างความอบอุ่นทางใจให้แก่ผู้นับถือขจัดความกลัวที่ฝังอยู่ในจิตใจให้หมดสิ้นไป และในเมื่อสิ่งเหล่านั้นมิได้

ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม จึงเป็นการยากมากที่จะลบล้างความเชื่อของเขาเหล่านั้น แม้ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์จะเจริญขึ้นอย่างมากมาย วิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ให้เห็นความจริงของสิ่งต่าง ๆ ได้ แต่บางครั้งวิทยาศาสตร์ก็จนปัญญากับปรากฏการณ์ทางไสยศาสตร์อยู่เหมือนกัน ตราบใดที่วิทยาศาสตร์ไม่อาจขจัดความกลัวในเรื่องผีสางเทวดาให้หมดสิ้นไปจากจิตใจของมนุษย์ ตราบนั้นในเรื่องความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ก็จะไม่มีวันสูญสิ้นไปจากโลกนี้

พิมพ์ที่โรงเรียนช่างพิมพ์เพ็ชรรัตน์ ถนนอิสรภาพ ธนบุรี
บ. เจียมจิต ผู้พิมพ์โฆษณา 2512 ☎ 61196